

RAPORTAREA INTERESELOR GEOSTRATEGICE ALE STATELOR MEMBRE ALE UNIUNII EUROPENE LA POLITICA EUROPEANĂ DE SECURITATE ȘI APĂRARE

REPORTING THE GEOSTRATEGIC INTERESTS OF THE MEMBER STATES OF THE EUROPEAN UNION ON THE EUROPEAN SECURITY AND DEFENSE POLICY

Insp. poliție drd. Dan-Călin BEȘLIU*

În zilele noastre, unul dintre subiectele cele mai fierbinți este Politica Europeană de Securitate și Apărare, având în vedere faptul că, în prezent, mediul de securitate a fost afectat de evenimentele recente, calificate drept acte teroriste.

Maniera în care a evoluat Politica Europeană de Securitate și Apărare în decursul anilor a fost declanșată de mediul internațional, în ceea ce privește riscurile, amenințările și vulnerabilitățile identificate.

Nowadays, one of the most ardent subjects is the European Security and Defense Policy, given the fact that the security environment was currently affected by the recent events categorized as terrorist acts.

The manner in which the European Security and Defense Policy has evolved over the years has been triggered by the international environment in terms of risks, threats and vulnerabilities identified.

Cuvinte-cheie: politica externă de securitate comună; riscuri și vulnerabilități; Spațiul Schengen; securitatea militară; Politica Europeană de Securitate și Apărare.

Keywords: *Common Foreign Security Policy; risks and vulnerabilities; Schengen area; military security; European Security and Defense Policy.*

Evoluția și obiectivele Politicii Europene de Securitate și Apărare

Actualmente, scena internațională a devenit una eminamente interactivă, unde provocările apar cu o frecvență din ce în ce mai mare, devenind din ce în ce mai complexe. Acesta reprezintă principalul motiv pentru care, pe scena politică europeană, atât actorii statali, cât și celelalte state se concentrează în mod egal asupra aspectelor problematice privind securitatea internă și cea externă, aspecte care devin treptat principalele priorități ce trebuie îndeplinite.

Complexitatea interdependenței și interacțiunii proceselor și fenomenelor politice, sociale, economice, militare, demografice și ecologice din lume are drept consecință perpetua schimbare a mediului strategic internațional de securitate. În acest mod,

statele devin tot mai interesate de securitatea și de apărarea lor. Un exemplu elocvent în acest sens îl constituie fenomenul globalizării, care generează atât efecte pozitive, cât și efecte negative, ce pot fi de natură a viza îndeosebi securitatea statelor.

Date fiind efectele globalizării asupra securității internaționale, statele caută în permanență soluțiile cele mai viabile, soluții care să ofere posibilitatea de a depăși aceste impedimente care apar la nivel internațional. Una dintre soluțiile adecvate ar putea să o constituie promovarea unei politici de dezvoltare durabilă a tuturor statelor lumii. Pe de altă parte însă, procesul de integrare regională ar putea reprezenta, de asemenea, o soluție eficace în privința depășirii propice a riscurilor și a amenințărilor generate la nivel global.

Cel care are un efect crucial în interpretarea conceptului de securitate externă și internă a Uniunii Europene și în interpretarea modului

*Ministerul Afacerilor Interne
e-mail: dancalinbesliu@gmail.com

de management al statelor sale membre în acest domeniu este procesul de integrare europeană. Acest fenomen a provocat, în mare parte, prăbușirea frontierelor dintre statele membre ale Uniunii Europene și a generat spațiul Schengen. În zilele noastre, acest fenomen poate fi numit *europenizare* a securității externe și interne. Mai mult de atât, Uniunea Europeană a extins recent conceptul, punând accent pe cooperarea regională, bilaterală și multilaterală cu statele terțe din zona de securitate (dimensiunea externă a politicii de securitate internă a Uniunii Europene), prin urmare abordarea europeană poate fi definită *mai mult ca o joncțiune de cercuri concentrice, decât ca o bază organizată, cu diferențiere strictă între securitatea internă și cea externă*¹.

Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA) reprezintă, în acest mod, un element deosebit de important al Politicii Externe de Securitate Comună (PESC) a Uniunii Europene și intră în domeniul politicii de asigurare a securității și al aspectelor militare din Uniunea Europeană și, totodată, al coordonării și al stabilizării crizelor civile. În ciuda faptului că PESA este succesoarea Identității Europene de Securitate și Apărare, aflate sub egida NATO, aceasta diferă prin faptul că intră sub incidența directă a Uniunii Europene, incluzând astfel și statele care nu sunt membre NATO.

În ceea ce privește evoluția PESA, o primă etapă a proiectului unei Europe a apărării a fost marcată de semnarea Tratatului de apărare colectivă de la Bruxelles, la data de 17 martie 1948, de către cinci țări vest-europene: Franța, Marea Britanie, Belgia, Luxemburg și Olanda. Evoluția ulterioară a proiectului a fost însă influențată, și chiar modelată, în mare măsură, de înființarea Organizației Tratatului Atlanticului de Nord, la data de 4 aprilie 1949².

Ulterior, în prima jumătate a anilor '90, Uniunea Europei Occidentale a cunoscut un proces de consolidare, constând în mare parte în accesarea în organizație a Spaniei, a Portugaliei și a Greciei, prin integrarea, ca membri asociați, în Consiliul UEO, a Islandei, a Norvegiei și a Turciei, prin înființarea, sub impuls francez, a unor structuri instituționale permanente – Comitetul Militar, Institutul pentru Studii de Securitate de la Paris (1990), Centrul Satelitar de la Torrejon (1991), Celula de Planificare (1992), Grupul Vest-European de Armamente (Western European Armaments Group – WEAG, 1992) și Centrul Situațional (1995), precum și

prin apariția forțelor multinaționale europene – EUROCORP (Corpul European), EUROFOR (Forța Europeană de Uscat), EUROMARFOR (Forța Maritimă Europeană), Grupul Aerian European, Divizia Centrală Multinațională etc³.

Bazele Politicii Europene de Securitate și Apărare au fost puse în urma summitului Consiliului European de la Köln, din iunie 1999, în perioada imediat ulterioară conflictului din Kosovo și subsecvent înțelegerii franco-britanice de la Saint-Malo, din decembrie 1998. Declarația de la Saint-Malo, din anul 1998, prevedea faptul că Uniunea Europeană trebuia să dețină capacitatea de a acționa în mod autonom, fiind sprijinită de către forțe militare plauzibile, de către mijloace de decizie pentru a le folosi, însă și de pregătirea necesară pentru a face acest lucru, în vederea contracarării crizelor internaționale, a riscurilor și a vulnerabilităților care amenințau Europa în acea perioadă.

Cu timpul însă, PESA a dobândit valențe, au avut o funcție esențială în ceea ce privește evoluția acesteia, prin următoarele decizii, adoptate de același for european: Decizia de la Helsinki (10-11 decembrie 1999), Decizia de la Lisabona (23-24 martie 2000), Decizia de la Santa Maria da Feira (19-20 iunie 2000), Decizia de la Nisa (7-9 decembrie 2000), Decizia de la Göteborg (15-16 iunie 2001), Decizia de la Laeken (14-15 decembrie 2001), Decizia de la Sevilla (21-22 iunie 2002), Decizia de la Bruxelles (24-25 octombrie 2002), Decizia de la Copenhaga (12-13 decembrie 2002), Decizia de la Bruxelles (20-21 martie 2003), Decizia de la Salonic (19-20 iunie 2003) și din nou Decizia de la Bruxelles (12-13 decembrie 2003).

În acest context favorabil, evoluțiile înregistrate au fost cu adevărat remarcabile, atât sub aspectul armonizării arhitecturii instituționale interne cu nevoile realității sociale actuale, cât și în exprimarea concretă a potențialului operațional al Uniunii Europene, în diferitele teatre de operații. Aspectele de securitate interne și externe europene sunt intrinsec interconectate. Societățile bazate pe valori comune (spre exemplu, buna guvernare, democrația, supremația legii și a respectului pentru drepturile omului) vor fi cu mult mai eficiente în prevenirea amenințărilor interne și mult mai deschise unor cooperări în ceea ce privește combaterea unor pericole internaționale. De asemenea, aceste principii de drept public au fost identificate de

către comunitate ca fiind factori critici în vederea atingerii Obiectivelor Milenare de Dezvoltare. Dezvoltarea, securitatea și drepturile omului sunt valori care se consolidează mutual⁴.

În pofida faptului că Uniunea Europeană este o entitate interguvernamentală politico-economică, ce dispune de o politică de securitate și apărare proprie, acest lucru nu presupune faptul că securitatea și apărarea statelor membre revin în totalitate Uniunii Europene. Actualmente, nu este o prioritate a Uniunii și nici nu este reglementat cadrul legal, astfel încât aceasta să se substituie politicii de apărare și securitate naționale, care continuă să existe și să intre în competența fiecărui stat membru în parte⁵.

Cu referire la obiectivele Politicii Europene de Securitate și Apărare, cel mai însemnat obiectiv trasat de Consiliul European de la Helsinki, din 10-11 decembrie 1999, îl reprezintă „dezvoltarea capacității statelor membre de a se mobiliza și a susține forțe militare ce pot atinge nivelul a 15 brigăzi, respectiv 50.000-60.000 de oameni. Aceste forțe trebuie să fie capabile să îndeplinească întreg spectrul misiunilor Petersburg”⁶.

Prin prisma noilor amenințări, care pun presiune asupra securității Uniunii Europene, în literatura de specialitate s-a apreciat faptul că aceasta poate răspunde prin intermediul a trei obiective strategice:

- garantarea stabilității și a bunei guvernări în zonele limitrofe ale frontierelor externe. Aceasta presupune extinderea zonei de securitate din jurul granițelor Uniunii, precum și existența certitudinii asupra faptului că statele din aceste teritorii vor fi guvernate în mod corespunzător. Totodată, se va avea în vedere dezvoltarea implicării Europei în soluționarea conflictului arabo-israelian;

- instituirea unei politici globale bazate pe un multilateralism eficient. Având în vedere fenomenul globalizării și efectele acesteia, inclusiv pe cele negative (mijloacele internaționale mass-media, piețele globale, riscurile și amenințările globale), securitatea și prosperitatea Uniunii depind de existența unui sistem complex și eficient. Acesta este principalul motiv pentru care Uniunea Europeană ar trebui să asigure în permanență dezvoltarea unei societăți internaționale trainice, caracterizată de existența unei politici bazate pe respectarea valorilor legii, precum și a principiilor consacrate în Carta Organizației Națiunilor

Unite. Calitatea societății internaționale se află în strânsă legătură cu calitatea guvernelor din care este alcătuită. Cea mai bună apărare pentru securitatea europeană este dată de existența unei lumi compuse din state democratice, conduse în mod corespunzător. În acest scop, răspândirea unei bune guvernări, combaterea flagelului corupției și a abuzului de putere, instaurarea legii și protejarea drepturilor omului sunt cele mai bune mijloace de a întări ordinea mondială. Un aspect important al acestei noi ordini internaționale este considerată a fi cooperarea transatlantică în cadrul NATO⁷;

- stabilirea unei strategii în fața noilor amenințări. Actualmente, Europa se confruntă cu o serie de noi amenințări, majoritatea fiind de natură teroristă, luând în considerare atacurile teroriste care au avut loc în ultima vreme în unele orașe cu importanță semnificativă pentru Uniune. În acest fel, pentru a putea fi capabilă să ducă la îndeplinire acest deziderat, Europa ar trebui să adopte o serie de măsuri antiteroriste, capabile să asigure securitatea teritoriului și a populației Uniunii Europene. Prin urmare, ar trebui sprijinite toate măsurile de neproliferare a armelor de distrugere în masă la nivel internațional, precum și acordarea sprijinului acelor state cu structuri instabile din Balcani, din Africa, Afganistanului și Timorului de Est. Stabilirea acestor reacții trebuie să aibă ca punct de plecare caracterul complex și dinamic al noilor amenințări cu care se confruntă Uniunea Europeană. În baza acestor considerente, va fi necesar ca liniile de apărare să se afle în străinătate. În acest context, accentul se pune pe intervenții de prevenire a situațiilor de criză. Din această perspectivă, caracterul complex va necesita soluții care vor presupune îmbunătățirea controlului exporturilor, presiuni economice, politice sau chiar militare. Cert este faptul că Uniunea Europeană dispune de toate instrumentele necesare asigurării acestor soluții.

Pentru îndeplinirea dezideratelor prestabilite, Europa va trebui să aibă în permanență în vedere necesitatea menținerii unor relații privilegiate cu Statele Unite ale Americii. În același timp, Uniunea va trebui să pună accent pe dezvoltarea într-un mod benefic a colaborării și cu ceilalți actori importanți de pe scena internațională. *Stricto sensu*, vor trebui dezvoltate, într-un mod cât mai eficient, și relațiile strategice cu Rusia, cu China, cu Japonia, cu India și cu Canada, exceptând faptul că vreunul dintre aceste state să aibă caracter de exclusivitate.

Concluzionând, Uniunea Europeană va trebui să beneficieze de posibilitatea reală de a dezvolta parteneriate active cu toate statele membre care sunt înclinate înspre aceleași obiective, care împărtășesc aceleași valori și care sunt gata să acționeze pentru apărarea acestora. În acest context, abordarea Uniunii ar putea avea un rol vital în crearea unui sistem de securitate multilateral care să permită construirea unei lumi mai echitabile, mai prospere și mai sigure. Totodată, în sprijinul capacității Uniunii Europene de a-și asuma misiuni de tip strategic, în funcție de gravitatea și de intensitatea conflictelor, este necesară elaborarea și permanenta actualizare, cu atenție sporită, a unei Strategii Europene de Securitate.

Comunitatea Europeană pentru Apărare și Comunitatea Politică Europeană

În vederea dezvoltării unei strategii de securitate și apărare, activitățile întreprinse în acest sens au, ca punct de plecare, faza inițială a perioadei postbelice. Din acest punct de vedere, în acest context este înglobată și înființarea Organizației Tratatului de la Bruxelles, prin semnarea, la 17 martie 1948, de către Olanda, Belgia, Luxemburg, Franța și Marea Britanie a Tratatului de Cooperare Culturală, Socială, Economică și de Apărare Colectivă.

În faza incipientă, Tratatul de la Bruxelles a fost zămislit ca reacție la tendințele expansioniste ale Uniunii Sovietice, de la acea vreme. În același timp, Tratatul constituia și prima etapă structurată, care avea drept obiect aplicarea acordurilor de cooperare între țările europene, care erau de natură a contura, oarecum, viața politică a Europei, ulterior depășirii fazei finale a celui de-al Doilea Război Mondial (Mișcarea Europeană). În acest mod, prin prisma cadrului creat prin instituirea Tratatului de la Bruxelles, în luna septembrie a anului 1948, a fost inițiat un program de cooperare în domeniul apărării, care avea ca obiect, în principiu, implementarea capacităților de apărare aeriană, precum și crearea unui centru de comandă comună, la nivelul statelor semnatare.

Atât izbucnirea Războiului Rece, cât și hotărârea pe care statele vest-europene au arătat-o, în vederea asumării unui rol mai pronunțat în ceea ce privește gestionarea propriei securități, au fost de natură a genera un cadru propice auspiciilor favorabile extinderii cooperării pe această dimensiune. Totodată, a fost inițiat un amplu proces de consultări

cu SUA și cu Canada, care viza formularea unui răspuns coerent la riscurile și la amenințările de apărare cu care Europa se confrunta la momentul respectiv.

Concretizarea dialogului transatlantic a avut loc la data de 4 aprilie 1949, odată cu semnarea, la Washington, a Tratatului Nord-Atlantic, instrument care a permis formalizarea angajamentului SUA și Canadei în sprijinirea și încheierea securității europene. Demersul respectiv conferea prerogativa creării Organizației Tratatului Nord-Atlantic (NATO), care mai târziu avea să devină elementul fundamental al sistemului de securitate euroatlantic. În luna decembrie a anului 1950, statele semnatare ale Tratatului de la Bruxelles aveau să decidă integrarea propriei organizații în cadrul NATO.

Prin urmare, prima cărămidă a integrării europene a fost pusă odată cu formarea Comunității Europene pentru Apărare (CEA). Comunitatea Europeană de Apărare a avut, drept punct de plecare, un ambițios proiect francez, înființat de către Președintele Consiliului de Miniștri al Franței, René Pleven, plan pe care Prim-Ministrul l-a prezentat, la data de 24 octombrie 1950, în fața Adunării Naționale de la acea vreme și care avea, ca deziderat, crearea unei comunități europene de apărare. În principiu, respectivul plan, cunoscut de-a lungul istoriei drept „Planul Pleven”, prevedea saltul direct de la comunitatea tehnică și economică existentă la o integrare militară, fapt care reprezenta o evoluție importantă și imediată către o integrare politică, la care se râvnea de zeci de ani.

Prin intermediul Planului Pleven se urmărea efectiv crearea unei forțe armate europene, care era menită să asigure securitatea și apărarea comune statelor membre. Constituirea unei armate comune de apărare a spațiului european avea să reprezinte atât o provocare, cât și o schimbare importantă, care reprezenta garanția de menținere a păcii la acel moment, întrucât, în contextul perioadei ulterioare celui de-al Doilea Război Mondial, refacerea armatei germane era inevitabilă. În această direcție de lucru, voi aminti câteva dintre principalele puncte ale Planului:

- constituirea unei mari armate europene;
- Ministerul de Apărare European avea să aibă rolul de a pune în aplicare directivele dispuse de către un conciliu, alcătuit din miniștrii țărilor membre;

• integrarea trupelor germane în armata europeană urma să aibă loc în temeiul principiului „cea mai mică unitate posibilă”;

• statele membre puteau să își păstreze puterea de decizie privitor la trupele care nu urmau să fie introduse în armata europeană.

Cu toate că, inițial, nu a fost la fel de bine întâmpinat de către marile puteri europene, asemenea planului Schumann, din urmă cu o jumătate de an, prin intermediul căruia se înființase Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO), după un șir lung de negocieri și de discuții s-a ajuns, în cele din urmă, la semnarea Tratatului, prin intermediul căruia, la data de 27 mai 1952, avea să ia naștere CEA. Remarcabila schimbare de strategie era una de bun augur, atât în plan european, cât și pe scena internațională⁸.

Din nefericire, reticențele manifestate odată cu elaborarea tratatului s-au regăsit în permanență în atenuarea integrării militare, comparativ cu inițiativa franceză primordială. Mesajul politicii de apărare a fost transferat de la state la Comunitate într-o manieră limitativă, acestea având stipulat în tratat doar utilizarea forțelor militare⁹.

Obiectivul principal al Tratatului instituind Comunitatea Europeană de Apărare (TCEA) era reprezentat de înființarea unei armate europene numai prin integrarea forțelor terestre și aeriene ale statelor membre, ca urmare a faptului că cele maritime țineau de competența națională la acel moment.

Din perspectivă structurală, în vederea asigurării unei cât mai eficiente funcționabilități, în cadrul CEA au fost înființate următoarele instituții:

- a) Consiliul de Miniștri – cu rol decizional;
- b) Comisariatul European al Apărării – cu rol executiv;
- c) Adunarea Parlamentară – cu rol de control politic asupra activității Comunității Europene pentru Apărare.

Consiliul de Miniștri, organ interguvernamental format dintr-un reprezentat al fiecărui stat membru, avea să conducă armata. Deciziile luate în cadrul CEA erau adoptate în temeiul principiului unanimității.

În altă ordine de idei, TCEA era menit să instituie și o administrație comună în vederea gestionării, atât pentru suplimentarea producției de armament, cât și pentru porțiunea de infrastructură a Europei.

În acest context, integrarea militară făcea indispensabilă integrarea politică, aspect concretizat în faptul că funcționarea eficace a armatei europene depindea, în acest mod, de existența unor autorități politice europene. Totodată, comunitatea politică genera „garanțiile de control democratic al viitoarei armate europene”¹⁰. În acest sens, în articolul 38, Tratatul privind instituirea Comunității Europene de Apărare (TCEA) prevedea elaborarea unui proiect de tratat, instituind o comunitate politică europeană de tip federal sau confederal.

Materializarea acestui lucru avea să capete contur la data de 9 martie 1953, atunci când Adunarea, alcătuită din miniștrii afacerilor externe din cele șase state europene și prezidată de către Paul-Henri Spaak¹¹, a adoptat respectivul prototip de tratat, care a fost, ulterior, înaintat către Consiliul de Miniștri al CECO.

Conform proiectului de tratat, Comunitatea Politică Europeană (CPE) avea să își urmeze cursul firesc, prin intermediul unui Parlament bicameral, al unui Consiliu Executiv, precum și al unui Consiliu de Miniștri.

Structura Parlamentului era conformă modelului federal, una dintre camere reprezenta popoarele și era aleasă, prin vot universal direct, pentru un mandat de cinci ani, iar cealaltă, Senatul, reprezentând statele membre, era desemnată de către parlamentele naționale, de asemenea, pentru un mandat de cinci ani. Consiliul executiv european avea rol administrativ și de gestiune, fiind responsabil politic în fața Parlamentului. Membrii săi erau propuși de către Președinte, ales cu majoritate simplă de către Senatul european. Consiliul de miniștri coordona acțiunile Consiliului executiv cu politicile naționale. Arhitectura instituțională era completată de o Curte de Justiție, formată din 15 judecători, numiți prin acord comun de către Consiliul executiv european și Senat, la propunerea statelor membre. Mandatul judecătorilor se întindea pe o perioadă de nouă ani. CPE urma să coordoneze politicile externe ale țărilor membre, să realizeze o piață comună și să asigure, totodată, protecția drepturilor fundamentale, extinzându-și în mod progresiv competențele. Proiectul de tratat CPE precizează expres faptul că CECO, CEA și CPE reprezintă juridic o „entitate unică”¹².

Ca urmare a trimiterii proiectului, spre examinare, unei conferințe de supleanți, apoi unei comisii de experți guvernamentali, nu a fost

înregistrat niciun rezultat concis. În urma eșecului CEA, proiectul CPE nu a fost niciodată materializat într-un tratat.

Concluzii

Neizbânda integrării militare avea să determine și abandonul integrării politice. Fiind semnat în luna mai a anului 1952, Tratatul instituind Comunitatea Europeană de Apărare nu avea să fie ratificat de către toate statele semnatare, fapt care a făcut, practic, imposibilă intrarea sa în vigoare. În mod paradoxal, tocmai Franța, țara care avusese inițiativa integrării militare, nu a mai ratificat acest tratat. Principala explicație o regăsim în micșorarea intensității conflictului dintre Est și Vest, precum și în exacerbarea naționalismului¹³. Contextul politic și militar internațional nu a mai prezentat aceeași încordare, din momentul tentativei de implementare a Planului Pleven.

În definitiv, răsunătorul eșec al TCEA a fost în mod exclusiv rezultatul votului naționaliștilor, reuniți în jurul lui Charles de Gaulle, sprijiniți însă și de către alte forțe politice¹⁴.

În concluzie, acest insucces al celor două mari proiecte, care se focusau pe integrarea politică și europeană, a fost analizat în literatura de specialitate și a fost perceput de către specialiști în diverse moduri: pe de o parte, cele două nereușite au fost percepute ca fiind un regres în ceea ce privește integrarea europeană, iar pe de altă parte ca fiind o înfrângere, care s-a dovedit a fi benefică Europei pe termen lung, în timp fiind identificate soluții mult mai productive în vederea atingerii unor deziderate mai vechi¹⁵.

NOTE:

1 Anca Ilie, *Diplomația în relațiile internaționale contemporane*, Editura ASE, București, 2014, p. 57.

2 Akan Malici, *The Search for a Common European Foreign and Security Policy*, Palgrave Macmillan, London, 2008, pp. 121-124.

3 Neil Nugent, *The government and politics of the European Union*, 7th Edition, Palgrave Macmillan, London, 2010, pp. 279-281.

4 *Ibidem*, p. 283.

5 Petre Duțu, Mihai-Ștefan Dinu, *Politica Europeană de Securitate și Apărare – Cadrul de manifestare și dezvoltare*

a intereselor de securitate națională, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, pp. 3-5.

6 Antonio Missiroli, *The Impact of the Lisbon Treaty on ESDP*, European Parliament, Brussels, 2008, p. 15.

7 Institutul European din România, *Politica Europeană de Securitate și Apărare*, 2005, p. 11.

8 Claude Blumann, Louis Dubois, *Droit institutionnel de l'Union européenne*, Editura Litec, Paris, 2005.

9 Akan Malici, *op.cit.*, p. 152.

10 Patrick Dollat, *Droit européen et droit de l'Union européenne*, Editura Dalloz, Paris, 2005, p. 111.

11 Paul-Henri Spaak, fost prim-ministru belgian în trei guverne diferite, primul președinte al Adunării Națiunilor Unite, ocupând mai apoi funcția de Secretar General al NATO (1957-1961).

12 Charlotte Bretherton, John Vogler, *The European Union as a global actor*, Routledge, London, 2006, p. 169.

13 Patrick Dollat, *op.cit.*, p. 114.

14 *Ibidem*, pp. 116-117.

15 Charlotte Bretherton, *op.cit.*, pp. 186-187.

BIBLIOGRAFIE

*** *Politica Europeană de Securitate și Apărare*, Institutul European din România, 2005.

Blumann Claude, Dubois Louis, *Droit institutionnel de l'Union européenne*, Editura Litec, Paris, 2005.

Bretherton Charlotte, Vogler John, *The European Union as a global actor*, Routledge, London, 2006.

Dollat Patrick, *Droit européen et droit de l'Union européenne*, Editura Dalloz, Paris, 2005.

Duțu Petre, Dinu Mihai-Ștefan, *Politica Europeană de Securitate și Apărare – Cadrul de manifestare și dezvoltare a intereselor de securitate națională*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

Ilie Anca, *Diplomația în relațiile internaționale contemporane*, Editura ASE, București, 2014.

Malici Akan, *The Search for a Common European Foreign and Security Policy*, Palgrave Macmillan, London, 2008.

Missiroli Antonio, *The Impact of the Lisbon Treaty on ESDP*, European Parliament, Brussels, 2008.

Nugent Neil, *The government and politics of the European Union*, 7th Edition, Palgrave Macmillan, London, 2010.